

VDGH-T, 20 maart 2022. Derde zondag in de Lijdenstijd. Lezingen uit het boek Exodus hoofdstuk 6 vanaf vers 28 tot en met hoofdstuk 7 vers 6. En uit hoofdstuk 10 vanaf vers 3 tot en met vers 7 (*Nieuwe Bijbelvertaling 2021*).

Voorganger ds. Pieter Post.

Farao hield het volk Israël in de wurggreep. Dat hoorde de Ene God. En Mozes drong er namens de Ene bij Farao op aan om het volk te laten gaan.

Verbazing

Tot mijn grote verbazing kon ik het verhaal dat we lezen niet zonder de gebeurtenissen in Oekraïne lezen. Of beter gezegd, niet zonder daarin het centrum van de macht in Moskou te zien. Zo zien we Mozes als een soort van VN-gezant, maar dan met Gods geloofsbrieven in de hand, tegenover Farao staan. Hij kondigt hem sancties aan via sprinkhanen die het hele land en de vruchtbomen zullen kaalvreten. Een plaag is in de bijbel een beproefde methode om een potentat op de knieën te dwingen en tot ommekeer te bewegen. Dat kaalvreten roept het stopzetten en het stilleggen van het hele internationale geldverkeer en bedrijven op. De economie en de bevolking worden er compleet door te gronde gericht en inflatie is het gevolg. Brood, melk, honing alles wordt onbetaalbaar. Met alle gevolgen van dien voor de gewone man en vrouw die geen blaam treffen, maar wel degelijk geraakt worden. Met als doel dat de leider van het land zich omkeert van zijn verkeerde pad. Maar het is maar de vraag hoe groot het invoelend vermogen van hem is om dat in te zien. Zal het hem raken dat zijn onderdanen er zo onder lijden dat hij zijn agressiepolitiek stopzet? Vooralsnog ziet dat er nog niet naar uit. Zeker niet als je al met een blanco papiertje op het Rode Plein (waar dus niets op staat) de bak indraait.

Oligarchen

En wat we verder zien is dat Farao's elite, de hovelingen in het verhaal, de oligarchen van nu, de schrik om het hart slaat. Nu dringen zij er bij hem op aan: Laat dat volkje Israël toch gaan! Maar dat deden ze natuurlijk om hun eigen hachje te redden. Stel je eens voor dat zij getroffen zouden worden door die sprinkhanen en hun huizen en paleizen onbewoonbaar worden. Oftewel dat er beslag wordt gelegd op hun luxejachten van zoveel miljard. Of dat ze met hun gouden paspoorten geen toegang meer hebben tot andere landen waar ze over de hoofden van de armen heen in investeren voor het eigen gewin. Ook de vriendjes ván worden zo in hun hart geraakt. En voor Farao is dat een flinke tegenvaller, want zij vallen dan weg als een belangrijke kring van hem die zorgen voor de wapenindustrie. En je voelt hun urgentie: 'Ziet u dan nog steeds niet dat Egypte zo te gronde gaat?' Nee, dat ziet hij niet. Een potentat zal pas gaan wankelen, wanneer hij het vertrouwen van zijn *inner circle* (een clan van gelijkgestemden) niet meer volledig heeft. Maar of dat resultaat heeft in dit gedeelte is maar de vraag. En met die vraag staat Mozes voor Farao. Geruggesteund door de Ene God.

Het hart verhard

Mozes was er door de Ene God al voor gewaarschuwd dat Farao een hardnekkig man is. Je zult niet veel bij hem bereiken, omdat hij niet naar je zal luisteren. En dat komt omdat Ik, de Ene God, zijn hart zal verharden. Wat op zich wel een treffend woord is voor de hardheid waarmee de hardnekkigheid hardnekkig kan zijn. Een verhard hart is totaal gesloten, heeft geen enkel oog voor wat er door een ander wordt gezegd of beleefd, of wat een eigen bevolking moet doormaken. Een armetierige empathie, voor zover dat nog aanwezig is. Alleen maar gefocust zijn op zijn eigen ding. Op zijn eigen geldingsdrang.

Maar dat is toch merkwaardig? God die het hart van Farao sluit, terwijl je dat juist open wilt breken om hem te laten invoelen dat het volk Israël dat onder hem lijdt, bevrijd moet worden. Dat hij daar gevoelig voor wordt. En wat ook al zo onbegrijpelijk is: Speelt hij dan een spelletje met Mozes? Hem wel op Farao afsturen, maar geen resultaat verwachten? Wat is dit? Ja, zeggen ook de rabbijnen, als God het hart van Farao verhardt, wat is dan nog zijn overtreding?

Berouw

Nee, zegt rabbi Tseforno. Farao had alle vrijheid kunnen nemen om het volk te laten gaan. Daarmee had hij dan zijn hovelingen gerustgesteld en hun hachje gered. Ze konden dan weer rustig doorgaan met hun luxe levens. Maar dan zou hij alleen maar zijn ingegaan op die plagen die zo vervelend voor hem waren. Met andere woorden, om van die plaag af te komen, was het maar beter om het volk Israël maar te laten gaan. Dan was iedereen van alles af. En ging hij vrijuit. Maar: Heeft hij daarmee dan ook berouw getoond over wat hij dat volk had aangedaan? Nee. Hij had geen berouw getoond. Hij was dan alleen maar blij geweest dat hij van die plagen af was geweest. Maar had dan niet gezegd: Het spijt me wat ik jullie heb aangedaan. Ik ben daar schuldig aan. Hoe kan ik vergeving krijgen? Niets van dat alles. Zonder berouw is er geen ommekeer. Want een werkelijke ommekeer gaat gepaard met schuld belijden, dat je erkent dat je fout bent geweest en zoveel te meer.

En zo heeft de Ene God zijn hart verhard. Met de bedoeling dat hij ongevoelig zou blijven voor de plagen, die hem niet raakten. Waardoor het volk dus bleef. Zodat de plagen in sterkte gingen toenemen. Die de onschuldige gewone Egyptenaren dan troffen. Waardoor de angst opliep dat niemand dat zou overleven. En dat er dan mensen zouden opstaan die dat niet pikten, en in opstand komen. Met een protestbord tegen de oorlog in het Russische achtuurjournaal. Om de vele kijkers juist te informeren, in plaats van propaganda aan te horen. Om de ogen van de onwetende kijkers te openen voor de expansiedrang van een ongevoelige president en zijn klik.

Kortom

De Ene God verhardde het hart van Farao met de bedoeling hem te isoleren. Er zijn vage berichten dat de kring rond de huidige farao kleiner wordt. Hij zuivert de clan om hem heen, die hem niet meer steunt. Hij schakelt hulp troepen in van buiten. Is zijn leger zo zwak?

God is een God van ommekeer

Hoever moet je gaan met sancties? Wat moet er nog meer gebeuren eer de schoften dezer aarde zich omkeren? Het ingewikkelde is dat er in tijden van oorlog aan beide kanten altijd onschuldige slachtoffers vallen. Zowel van de kant van de aanvaller als van de kant van de verdediger. Dat is het vuile aan de oorlog. De hele kwestie is dat er een ommezwaai nodig is om tot rede te komen. Dat er iets tot ons doordringt dat het zo niet verder kan. Dat er maar een is die dit kan stoppen. Die het opbrengt dat hij fout en schuldig is. En dat kan alleen als de kwaadstichter tot het inzicht komt dat er iets is dat sterker is dan hij. Dat ver boven hem uitstijgt, en groter is dan hij en met meer wijsheid en verstand. Dat moet blijken uit die plagen. Uit die plagen moet blijken dat het de Ene God is die groter is dan hij. Zodat hij moet toegeven de zwakkere partij te zijn. God is een god van de ommekeer.

Van de tien plagen die er waren, waren de eerste zes van een toenemend ongemak, maar die lieten de mens, het vee en het gewas nog ongemoeid. Pas na de hagel en de sprinkhanen worden de mensen geraakt. De negende plaag is er drie dagen geen zonlicht, zodat er geen graan meer verbouwt kan worden, en Oekraïne is de graanschuur voor velen. En met de tiende, dat is de dood van de eerstgeborenen, is er ook geen troonopvolger meer, laat staan toekomst voor het land. Hoever moet je gaan met sancties, is de vraag die de bijbelse schrijvers aan hun joodse en christelijke lezers tot aan vandaag toe, voorleggen? Daarom vragen de rabbijnen in hun gebeden de Ene God altijd om hulp bij het maken van de juiste keuze. In het besef dat een mens altijd nog kan omkeren wanneer hij begonnen is met een verkeerde keuze. Maar ook dat ommekeer steeds moeilijker en moeilijker wordt wanneer wij telkens weer in kwade keuzes terugvallen, totdat ommekeer zelfs onmogelijk wordt. En waar eindigt dat? Wat zou daarop het antwoord zijn van een vredesgemeente? Wij staan machteloos. En hebben maar één voorstel. Bidden: 'Vasthoudend blijft Gij, o God, tot uw liefde overwint'.